

Ouders en homoseksualiteit

ROBERT JAN VAN DER FEEN*

Een zoon of dochter blijkt homoseksueel te zijn. Voor veel ouders is dit een situatie waarop ze niet waren voorbereid. Ze voelen zich overweldigd door een veelheid van vragen. Soms kost het jaren voor ze de homoseksualiteit van hun kind werkelijk aanvaard hebben. Wat kunnen ouders zoal ervaren naar aanleiding van de homoseksualiteit van een van hun kinderen? En hoe kunnen ouders bij hun verwerkingsproces begeleid worden?

Inleiding

Over het verwerkingsproces dat ouders van homofiele kinderen doormaken, is nog weinig bekend. In deze bijdrage zal ik dan ook veelvuldig gebruik maken van een verkennend onderzoek, dat ik met Sanders heb verricht naar de houding en ervaringen van dergelijke ouders (*Van der Feen en Sanders*). In het kader van dat onderzoek werden dertig diepgaande gesprekken gevoerd, vijftien met ouders en vijftien met hun homoseksuele kinderen (tien jongens en vijf meisjes). Door ouders en kinderen afzonderlijk te interviewen kregen we van twee kanten informatie over wat er in een gezin kan gebeuren wanneer het „hoge woord” eruit is. Omdat de geïnterviewde ouders allen een zogenaamde contactmiddag voor ouders van homofiele kinderen hadden bezocht, konden we ons ook een indruk vormen van de functies van zulke bijeenkomsten. Uiteraard mogen we op grond van een beperkt onderzoek als het onze geen algemeen geldige uitspraken doen. Wel kunnen we laten zien hoe het nog steeds voortdurende taboe op homoseksualiteit niet alleen de betreffende jongeren, maar ook hun ouders op pijnlijke wijze kan treffen.

De periode van het niet-weten

Het is voor homoseksuele jongeren geen geringe opgave om binnen een vijandig klimaat te komen tot een posi-

tieve zelfwaardering en de opbouw van een eigen leven (*Sanders*). De ontdekking dat je je aangetrokken voelt tot hetzelfde geslacht roept veel angst en onzekerheid op, waarvan veel jongeren zich pas na een jarenlange innerlijke strijd kunnen ontdoen. Omdat de omgeving hun geen mogelijkheden biedt om zich te oriënteren, rest hun weinig anders dan zich terug te trekken in een isolement, zowel ten opzichte van de leeftijdgenoten als ten opzichte van de ouders.

Van de geïnterviewde jongeren bewaarden sommigen tegenover hun ouders het stilzwijgen omdat ze bang waren uit huis gezet te worden. Anderen vertelden dat ze eerst zekerder van zichzelf wilden worden, dat ze hun ouders wilden sparen of dat ze het überhaupt moeilijk vonden om iets zeer persoonlijk aan te roeren. Steeds opnieuw kunnen we constateren dat de angst en de schaamte, die uit het maatschappelijk taboe voortvloeien, een kloof doen ontstaan tussen de jongeren en hun ouders. Uiteraard kunnen we slechts gissen naar het percentage jongeren dat de ouders voor altijd in onwetendheid laat. Uit het grote Amerikaanse onderzoek van *Bell en Weinberg* bleek dat minder dan de helft van de mannelijke en vrouwelijke respondenten meende dat hun ouders van hun homoseksualiteit afwisten: 46 procent dacht dat hun moeder op de hoogte was, slechts 34 procent meende dat hun vader het wist! Het zou een positieve ontwikkeling zijn als meer jongeren in een vroeger stadium ertoe overgaan om hun ouders op de hoogte te brengen.

Tegen deze achtergrond is het begrijpe-

lijk dat voor veel ouders de tijd dat ze nog niet op de hoogte waren van de homoseksualiteit van hun kind een onzekere of zelfs beklemmende periode is geweest, waarin het voor hen uiterst moeilijk was om hun zoon of dochter te bereiken. Bijna de helft van de geïnterviewde ouders heeft in deze periode het gevoel gehad dat er iets met hun kind aan de hand was, zonder te weten wat. Ze werden verontrust door het teruggetrokken, zenuwachtige gedrag van hun kind, door het achterwege blijven van barbezoek en flirtgedrag of door tegenvallende schoolresultaten, zonder aanwijsbare oorzaak. Zo vertelde een vader: *Ze werkte heel hard op de boerderij en in die periode had ik vaak het gevoel „wat er precies is, dat weet ik niet, maar dit komt zo nooit goed”. Ze trok zich overal van terug, wou nergens heen, het was net of ze mensenschuw werd en dat vond ik verschrikkelijk. Het beangstigde mij soms... voor een meisje... ze werkte altijd, ging nooit uit... en dat zat maar te roken en te roken...*

Andere ouders hadden al duidelijke vermoedens in de richting van homoseksualiteit, bijvoorbeeld op grond van het vroegere spelgedrag van het kind (de jongen die met poppen speelt). Meestal waren die vermoedens echter zo beangstigend dat ze weggedrukt of geheim gehouden werden. Wanneer zo'n ouder er wel met zijn partner over begon, probeerde deze hem weer gerust te stellen en tot andere gedachten te brengen. In ieder geval werd er niet met het kind zelf over gesproken, uit angst dat zo'n gesprek bij hem te veel overhoop zou halen. Sommige ouders probeerden krampachtig een dreigende homoseksuele ontwikkeling te voorkomen door hun kind naar dansles te sturen of door met zoonlief te gaan voetballen. Het is een periode vol spanning en steeds terugkerende twijfels, waarin enkele ouders tot overmaat van ramp heen en weer geslingerd werden door vage uitspraken van „deskundigen”:

Ik vond dat hij anders was dan andere jongens en ik leefde lange tijd met de angst dat hij homoseksueel zou zijn. Toen bij een keuring op de lagere school de arts zei „laat hem maar veel met zijn vader optrekken”, was ik daarvan van streek. Ik kreeg verder geen uitleg en dacht „hé, zou die arts wat gemerkt hebben?”

Op het M.O.B. hebben ze me gerustgesteld en toen heb ik het lange tijd verdrongen, ik dwong mezelf het niet te geloven en heb het toen helemaal van me afgezet. Maar na een paar jaar kreeg ik

* Psycholoog; verbonden aan het Instituut voor ontwikkelingspsychologie van de Rijksuniversiteit Utrecht.

toch weer die vermoedens, in de tijd dat hij via de huisarts in contact kwam met een psycholoog. Toen ik na al die jaren hoorde „het is zo”, was het alsof er een enorme last van mijn schouders afviel. Eindelijk heb je zekerheid, hoe beroerd ook, je weet tenminste iets, al die onzekerheid van vermoedens krijgen, het weer van je afzetten, etcetera was ontzettend zenuwslopend.

Het is opvallend hoe intensief veel ouders achteraf nog met deze periode bezig zijn. Achteraf zien ze met een schok in, hoezeer ze destijds ingeklemd waren door het taboe, zodat ze op bepaalde punten niet door durfden te vragen. Achteraf spijt het hun dat de seksuele opvoeding, die ze hun kinderen gaven zo mager, zo onpersoonlijk was en zo volledig afgestemd op het normale patroon van trouwen en kinderen krijgen: *Het was een vreselijke moeilijke tijd, waarin ik onbewust veel fouten heb gemaakt. Evert heeft onnodig jarenlang verdriet gehad, want als die gesprekken daarover gegaan waren, dat zij ook geweten hadden van nou ja, het is gewoon als je anders bent, dan had hij er veel eerder mee voor de dag kunnen komen. Maar dat Evert die geheimhouding... dat hij al die jaren geworsteld heeft, dat vind ik gewoon verschrikkelijk, dat was volgens mij niet nodig geweest, daar heb ik ontzettend veel spijt en verdriet van.*

Het hoge woord

De meeste jongeren hebben lang gewacht met het op de hoogte brengen van

hun ouders. Vaak stelden ze het eerste gesprek uit totdat ze voor het blok gesteld werden. Toen de waarheid eenmaal op tafel kwam, voelde een meerderheid van de ouders zich verbijsterd, getuige uitspraken zoals „je kreeg een enorme dreun”, „toen stortte de wereld in”, „je kreeg als het ware een emmer water over je heen” en „het was alsof de grond onder je voeten wegzakte”. Vooral de ouders die nooit vermoedens hadden gehad, voelden zich overrompeld door de nieuwe situatie: al hun zorgvuldig gekoesterde toekomstverwachtingen vielen in één moment in duigen. Soms probeerden ze hun verwarring te bestrijden door het simpelweg ontkennen van de realiteit. (Ook in het vervolg van dit artikel zal nog enkele malen blijken dat de door de ouders ervaren gevoelens veel overeenkomsten vertonen met de gevoelsmatige reacties van terminale patiënten, zoals beschreven door Kübler-Ross. Deze overeenkomstigheid is op zichzelf al een schrijnend bewijs voor het taboe op homoseksualiteit, zoals dat in onze maatschappij heerst.)

En toen zei ik „het is niet zo, weet je het nou wel zeker?” Ik had alsmaar het gevoel „het kan niet, het is niet waar, het is een bevestiging”.

Behalve verbijsterd voelden veel ouders zich ook opgelucht, omdat ze eindelijk wisten waar ze aan toe waren en nu weer naast hun zoon of dochter konden gaan staan. Een derde gevoelsmatige reactie, vooral voorkomend bij vaders, is boosheid: *Ik zei „ach flikker op, anders sla ik*

je in elkaar, idioot!” Ja, natuurlijk was ik kwaad. We gingen om de tafel zitten en ik zei „durf dat nog eens te zeggen!” Ik had hem bijna neergeslagen.

Soms richtte de agressie van de ouders zich op de partner van het kind, al dan niet met de onderliggende gedachte dat die partner hun zoon of dochter verleid en homoseksueel gemaakt zou hebben. Of hun boosheid nam de vorm aan van zelfbeklag („waarom moet mij dit nu overkomen”), opstandigheid (bijvoorbeeld tegenover God), of machteloze woede. Het volgende citaat illustreert deze gevoelens van machteloosheid; ik heb het hier opgenomen omdat het mij belangrijk lijkt voor hulpverleners: het laat zien hoe verleidelijk het is om de actieve hulpverlenersrol op je te nemen en zo zelf buiten schot te blijven.

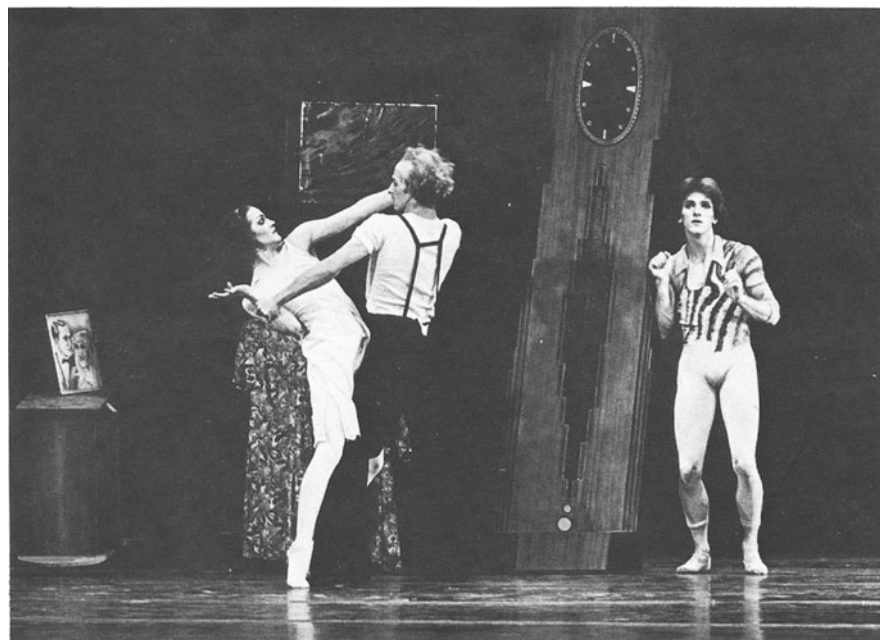
Eerst dacht ik natuurlijk dat hij problemen had en ik niet, dus ik vroeg meteen „geeft dat jou problemen, kunnen wij er iets aan doen, kan er een psychiater geraadpleegd worden, zeg het maar...” Dus ik vroeg „wat kan ik voor je doen?” en hij zei „niks, ik wil niks anders dan wat ik nu ben, ik ben erg gelukkig”. Met hem hoefde ik dus geen medelijden te hebben. Je hebt dan eigenlijk medelijden met jezelf, het komt bikkkelhard over en je kunt er niets aan veranderen, je bent volkomen machteloos.

Overigens reageerden lang niet alle ouders met heftige emoties, enkelen reageerden uiterst zunder, anderen voelden zich vooral bezorgd om de toekomst van hun kind of onzeker over de gedragslijn die zij nu moesten volgen.

Wat gebeurde er in de week volgend op het eerste gesprek? De meeste ouders maakten een kortdurende crisis door. Met name veel moeders vertelden dat ze enkele dagen uit hun evenwicht waren, veel huilbuien hadden, 's nachts niet konden slapen en zich „ziek van ellende” voelden.

Ik vond het heel erg moeilijk, verschrikkelijk, ik wilde nergens naar toe, ik viel ponde af en was hele nachten op.

Er is een korte periode van desorganisatie, zich uitend in toename van de spanning en verstopping van de communicatiekanalen. Vaak zet het herstel zich echter al na enkele dagen in: de ouders zijn de eerste klap te boven en beginnen zich te oriënteren op de nieuwe realiteit. De spanning neemt af en er komen nieuwe gesprekken tussen ouders en jongeren op gang, waarmee de basis wordt gelegd voor een nieuw evenwicht in het gezin. In een aantal gezinnen speelden de andere kinderen een bemiddelende rol; op die manier droegen

Monument voor een gestorven jongen, een ballet van Rudi van Dantzig.

zij er in belangrijke mate toe bij dat de herstelfase werd bereikt en de crisis een positieve uitwerking had. In andere gezinnen daarentegen had de crisis een afstand-scheppende en groei-belemmerende invloed. Een meisje vertelde bijvoorbeeld:

Het werd er min of meer mee afgesloten dat ik op zoek zou gaan naar leuke jongens, dat heb ik heel sterk van die week overgehouden. Omdat iedereen zei dat ik me er stil over moest houden, heb ik dat ook maar gedaan; ik wist verder niet zo goed wat ik ermee zou moeten doen. De periode die toen volgde vind ik zelf een dieptepunt in mijn leven, het was een hele zwarte periode, ik had in die tijd absoluut nergens plezier in.

Vooraf wanneer de jongere zelf nog onzeker is over zijn homoseksualiteit, is de verleiding voor de ouders groot om te proberen hem tot andere gedachten te brengen („Probeer het dan eens met een meisje, joh!“). Als die pogingen niets uithalen, kunnen deze ouders vervallen tot een afstandelijke berusting, een passief zich neerleggen bij de onvermijdelijke realiteit. Ook dan sluiten ze zich af voor de nieuwe situatie en plaatsen ze het probleem op afstand van zichzelf. Het is niet moeilijk om hier een parallel te trekken met het gedrag van veel hulpverleners die ofwel proberen homo's in hetero's te veranderen ofwel het verschijnsel homoseksualiteit zozeer op afstand houden, dat ze in de begeleiding van homoseksuelen niet verder komen dan een star en steriel contact.

Interventies van hulpverleners

Een kleine meerderheid van de geïnterviewde ouders heeft al binnen enkele dagen na het eerste gesprek contact opgenomen met een of meer hulpverleners. Meestal raadpleegden ze een dominee of een huisarts, soms een maatschappelijk werker, psycholoog of psychiater. Verschillende auteurs (onder meer Bloemsmā) hebben erop gewezen dat mensen in crisissituaties buitengewoon ontvankelijk zijn voor beïnvloeding. Juist wanneer de ouders zich in de acute fase van een crisis bevinden, draagt de interventie van een hulpverlener dan ook vele positieve én negatieve mogelijkheden in zich. Mijns inziens moet het doel van deze interventie zijn om de ouders ertoe te brengen de situatie zo reëel mogelijk onder ogen te zien. Met andere woorden de hulpverlener moet proberen te vermijden dat de ouders het probleem (blijven) ontdekken

of er voor op de vlucht gaan. Daartoe is het belangrijk dat de ouders zich begrepen voelen, gerustgesteld en aangemoedigd worden en zo nodig enige hulp krijgen bij het zoeken naar constructieve oplossingen. Ook het geven van goede informatie en het verschaffen van enige voorlichtende literatuur kan de ouders al een eind op weg helpen.

In de praktijk voldeden de interventies van de hulpverleners, zoals beschreven door de ouders, lang niet altijd aan deze richtlijnen:

Toen de huisarts me vertelde dat het voor hem nog niet vaststond of het echt zo was, kreeg ik weer hoop. Daar heb ik toen weer met die psycholoog over gesproken en die zei: „nee, bij uw zoon is het toch wel een geprononceerd geval“. Toen wilde ik geen struisvogelpolitiek meer spelen. Mijn moeilijkheden waren toen „hoe moet zijn toekomst zijn en wat voor doel heeft hij nog in het leven“.

De psycholoog zette de ouders ertoe aan de confrontatie met het probleem niet uit de weg te gaan en zich te gaan oriënteren op de nieuw ontstane situatie. De opmerking van de huisarts daarentegen leidde tot probleem-ontwijkend gedrag: de ouders werden bevestigd in een struisvogelpolitiek waaraan ze in dit stadium maar al te graag de voorkeur gaven. Een soortgelijk effect kan uitgaan van de volgende uitspraak, afkomstig uit een ander interview:

En hij (de huisarts) zei ook nog: „uw zoon is toch verder heel normaal, misschien kan hij ook nog trouwen“.

Van groot belang is wat de hulpverlener vertelt over zijn visie op homoseksualiteit. Sommige uitspraken hierover schrikten de ouders enorm af, zodat de interventie niets positiefs opleverde (eerste citaat), andere hadden juist een sterk geruststellende en groeibevorderende werking (tweede en derde citaat). *Ik vroeg hem wat homofilie nu eigenlijk is en hij zei „homofilie, dat is een neurose“ en toen ik vroeg wat ik kon doen, zei hij „je kunt naar het spreekuur van Assen of Zuidlaren gaan“, dat zijn psychiatrische inrichtingen, dat stuitte me zo tegen de borst, ik zei: „dat kind is niet gek, ze heeft het alleen wat moeilijk op het ogenblik“ en ik ben onverrichter zake teruggegaan. Het was alsof je een klap voor je smoel kreeg hoor!*

Ik heb er gelijk de dominee bij gehaald en die man praatte heel anders. Die zei „uw zoon kan daar niets aan doen en jullie óók niet; ze worden zo geboren, de dokters kunnen er niets aan doen want het is geen ziekte“.

Ik heb ook wel eens tegen haar gezegd –

zoals nu nog bij de EO – bidden, bidden, bidden. Maar daar heeft de dominee me wel vanaf gebracht. Hij heeft ons er werkelijk heel goed doorheen geholpen. Hij heeft ons gerustgesteld op het punt van de Bijbel, dat bepaalde teksten toch niet zo uitgelegd moeten worden als men dacht. Hij zei ook niet „bid maar net zo lang tot het kind veranderd is“, maar „aanvaard dit biddend“.

Opvallend zijn de grote verschillen in benadering tussen de hulpverleners. Enkele ouders die verschillende hulpverleners hadden geraadpleegd, werden heen en weer geslingerd door tegenstrijdige uitspraken. In één gezin leidde dat zelfs tot echtelijke ruzies. Moeder hechtte geloof aan de uitspraak van de dominee, volgens wie homoseksualiteit aangeboren was; vader daarentegen schaarde zich achter de huisarts, volgens wie homoseksualiteit voor 80 procent was „aangekweekt“ en verweet zichzelf en zijn vrouw dat ze niet tijdig hadden ingegrepen.

Het is duidelijk dat verschillende hulpverleners slecht geïnformeerd waren over homoseksualiteit en zich onzeker voelden toen de ouders hen kwamen raadplegen.

Het veranderingsproces van de ouders

Meestal verstrijkt er nog een lange periode voordat de ouders tot een accepterende houding zijn gekomen. Eerst moeten ze immers nog met verschillende problemen afrekenen, bijvoorbeeld met de schuldgevoelens die hun vanuit de omgeving zijn opgedrongen. Het is een triest feit dat veel „deskundigen“, met name psychoanalitici, in de greep van het taboe het verdriet van talloze ouders hebben vergroot door te beweren dat homoseksualiteit het gevolg is van een verkeerde opvoeding: moeder zou te dominant zijn geweest en vader te afwezig. In de uitspraken van de ouders vinden we deze stereotypen terug:

Ik bleef steeds denken „wat heb ik verkeerd gedaan, heb ik hem te veel verwend, ben ik te bezorgd geweest?“ (moeder).

Ik ben zelf geen grote sportieve figuur en ik ben niet handvaardig, dus ik ben niet een vader die met zo'n jongen gaat voetballen of timmeren; in een bepaalde periode denk je wel „als ik dat meer had gedaan, was die jongen misschien anders geworden“.

Naast medische autoriteiten kunnen ook kerkelijke gezagsdragers de ouders in moeilijkheden brengen; naar mijn overtuiging hebben tweeslachtige uit-

spraken over homofilie als van de bischoppen Gijsen en Simonis bepaald geen heilzaam effect op het verwerkingsproces van de ouders!

Al met al is het begrijpelijk dat veel ouders zich aanvankelijk uitermate kwetsbaar voelden in het contact met de omgeving (familie, kennissen, de buurt):

Bij een verjaardag van de familie schaam ik mij toch wel en denk ik dat ik er op aangekeken word. Zo voel ik het, een ziekte is erg, maar dit is nog veel erger. Toen hij hier steeds met een vriend kwam, dacht ik wel eens „de ogen van de burens zitten me in de rug te priemen”.

Jarenlang kunnen ouders de homoseksualiteit van hun kind geheim houden voor praktisch al hun vrienden en familieleden. Soms maken ze vage toespelingen („onze zoon is wat anders dan anderen”), in de hoop dat de ander daar op in gaat, wat echter meestal niet gebeurt: van beide zijden wordt een open gesprek uit de weg gegaan, zodat het angstige feit omsluit blijft door geheimzinnigheid.

Toch lieten vrijwel alle geïnterviewde ouders zich niet uit het veld slaan door deze problemen. Langzaam maar zeker kwamen ze in beweging. Soms begonnen ze met het inwinnen van informatie over homofilie. Ze lazen een boekje, vroegen brochures aan of volgden een televisie-uitzending over het onderwerp. Naar aanleiding daarvan konden ze nog eens doorpraten met hun zoon of dochter. Homoseksualiteit werd voor hen hoe langer hoe gewoner. Na verloop van tijd namen ze een paar goede vrienden of familieleden in vertrouwen; meestal waren de reacties gunstig en voelden de ouders zich erdoor gesterkt. Hun schaamte en hun kwetsbaarheid maakten geleidelijk aan plaats voor een meer onafhankelijke en strijdbare houding. Eventuele roddelpraatjes in het dorp deerden hen niet langer. En als er in hun omgeving discriminerende opmerkingen over homo's werden gemaakt, durfden ze daar soms openlijk tegen in te gaan.

Het veranderingsproces van de ouders kunnen we het beste beschrijven als een zich stap voor stap bevrijden uit de beknellingen van het taboe. Het is opmerkelijk dat veel ouders niet alleen anders over homoseksualiteit gingen denken, maar ook veranderden in hun houding tegenover seksualiteit en relaties in het algemeen. De confrontatie met homoseksualiteit binnen het gezin bracht allerlei traditionele waarden (zoals de centrale plaats van het gezin en het verbod op seks buiten het huwelijk) aan het

Moeder zou te dominant zijn geweest . . .

wankelen en zette soms een indrukwekkend emancipatieproces in gang. Een vader vertelde bijvoorbeeld dat hij het goed vond dat zijn zoon na een maand of drie met een vaste vriend ging samenwonen, maar realiseerde zich toen het volgende:

Toen dacht ik „dat is eigenlijk in tegenstrijd met elkaar”; waarom mag mijn zoon nu wel gaan samenwonen en moet mijn dochter wachten tot ze getrouwd is, zij mag toch ook seksualiteit beleven. De geschiedenis met mijn zoon heeft bij mij een hele omwenteling gegeven; ik ben afgestapt van dat oude gerefermeerde denken over seksualiteit. Seksualiteit verbind ik niet meer direkt aan het huwelijk, ik geloof dat liefde tussen twee mensen het belangrijkste is.

De veranderingen bij de ouders hadden een positieve uitwerking op het contact met hun zoon of dochter. Zowel ouders als jongeren gaven in grote meerderheid aan dat het contact vertrouwelijker, hechter en wederkeriger was geworden. De ouders hadden hun beschermende, moraliserende houding losgelaten en konden nu soms ook met de andere kinderen makkelijker over persoonlijke onderwerpen praten. Uiteindelijk had de crisis geleid tot grotere openheid, onderlinge betrokkenheid en respect voor elkaars individualiteit.

Begeleiding van ouders

Nu klinkt het bovenstaande allemaal erg mooi, maar wat kun je als hulpverlener eigenlijk doen wanneer ouders zich in paniek tot je wenden omdat een van de kinderen homofiel is? De meeste hulpverleners zullen het er tegenwoordig – althans rationeel! – wel mee eens zijn dat de ouders tot een aanvaardende

houding moeten worden aangezet, maar hoe bewerkstellig je dat?

Het beoogde effect wordt in ieder geval niet bereikt als de arts de ouders de les leest door te gebieden dat ze er geen probleem van moeten maken en het gewoon moeten accepteren. Daarmee brengt hij hen op z'n best in een toestand van passieve berusting, terwijl het er veeleer om gaat de ouder te stimuleren om zelf in beweging te komen en op eigen kracht te gaan zoeken naar een nieuw perspectief. Hiertoe is de houding van de hulpverlener veel belangrijker dan het weten van het juiste antwoord. Volgens mij zou die houding gekenmerkt moeten worden door:

- het geven van ruimte aan de ouders om hun gevoelens te uiten;
- vertrouwen in hun vermogen om zich stap voor stap los te maken van „wat hoort”;
- verontwaardiging over de repressieve werking van seksuele taboes;
- de bereidheid om samen met de ouders op zoek te gaan;
- de moed om het vertrouwde, voor normaal doorgaande gebied te verlaten en allerlei aangeleerde waarden en normen aan een kritisch onderzoek te onderwerpen.

Kortom, de hulpverlener zal de ouders pas in beweging kunnen brengen, wanneer hij ook zelf „in beweging” is, zich openstelt voor wat anders dan gewoon is en steeds opnieuw bereid is om te leren. Helaas wordt een dergelijke instelling op school en tijdens de opleiding eerder afgeleerd dan aangemoedigd. Daardoor blijven veel hulpverleners nog steken in de traditionele psychopathologische opvatting van homofilie, volgens welke er aan homoseksuelen, ja zelfs aan hun ouders van alles en nog wat mankeert. Deze opvatting staat de emancipatie van homoseksuele jongeren en hun ouders in de weg, omdat ze hun problemen individualiseert; de hulpverlener die kiest voor een emanciperende benadering zal juist proberen de maatschappelijke achtergrond van deze problemen aan te geven. Het kan voor de ouders ook een grote steun zijn wanneer men erop wijst dat de psychopathologische opvatting eerder een ouderwetse morele stellingname is dan dat ze op feiten berust. Een recent Amerikaans onderzoek naar het ontstaan van seksuele voorkeuren (Bell et al.) heeft nog eens duidelijk gemaakt dat de psychoanalytische theorie van de dominante moeder en de zwakke vader een fictie is, evenals de opvatting dat je homoseksueel kunt worden door verleiding. In feite heeft de wetenschap nog geen afdoend ant-

woord gegeven op de vraag hoe seksuele voorkeuren ontstaan. Wel is duidelijk geworden dat iemands seksuele oriëntatie meestal al in de jeugd jaren vast ligt en het resultaat is van een zeer ingewikkeld proces, waarbij biologische, psychologische en sociale factoren elk een rol van betekenis kunnen spelen. De invloed van de ouders is met name in de psychoanalytische literatuur sterk overdreven.

De oudermiddagen

Hoe belangrijk de steun van een hulpverlener ook zijn kan, toch kunnen ouders van homoseksuele kinderen waarschijnlijk het beste elkaar helpen. De hulpverlener doet er dan ook beslist goed aan om de ouders te wijzen op het bestaan van zogenaamde „oudermiddagen”.

Deze middagen die al enkele jaren geleden in een duidelijke behoefte bleken te voorzien, worden in een steeds groter aantal plaatsen in het land georganiseerd. Tijdens zo'n middag ligt het accent op de onderlinge uitwisseling van ervaringen. Gewoonlijk gaan de ouders na een korte inleiding uiteen in gespreksgroepjes die begeleid worden door een gespreksleider (bijvoorbeeld iemand van het COC of een ouder die al eerder een oudermiddag heeft bezocht). Na de pauze volgt er dan een forumdiscussie waarin doorgegaan wordt op de in de gespreksgroepjes gezeten vragen. Meestal zitten in dat forum zowel professionele deskundigen (een pastor, een arts, een psycholoog) als „ervaringsdeskundigen” (een homofiele jongere, een vader of moeder van een homofiel kind).

De door ons geïnterviewde ouders hebben de oudermiddagen bijna allemaal als zeer positief ervaren. Op de vraag wat hen het meeste aansprak, antwoorden ze vaak: de openhartigheid, de steengoeie sfeer, de hartelijkheid, het onderling begrip. Voor de meeste ouders was het de eerste keer dat ze met lotgenoten over hun ervaringen konden praten. De sterke gevoelens van herkenning deden hun goed, ze voelden zich niet zo „exclusief” meer. Soms vonden ze hun problemen al veel minder erg, toen ze hoorden dat het in andere gezinnen net zo gegaan was. Juist omdat iedereen in hetzelfde schuitje zat, konden de ouders vrijuit praten, terwijl ze in de buitenwereld nog vaak bang waren voor onbegrip of het gevoel hadden iets te moeten verdedigen. Daarnaast was het voor sommige ouders prettig om een duidelijk en deskundig antwoord te krij-

gen op de vragen die hen bezighielden, met name vragen over het ontstaan van homofilie en over de religieuze aanvaardbaarheid ervan. Verschillende ouders gingen wel drie of vier keer naar een oudermiddag, met als belangrijk motief het helpen van andere ouders.

Bijna alle jongeren vonden het fijn dat hun ouders naar een oudermiddag waren gegaan; het bevestigde voor hen dat hun ouders bereid waren tot een positieve opstelling. Helaas was het wel zo dat de oudermiddag vaak aan de late kant kwam; waarschijnlijk zou het effect nog veel gunstiger zijn geweest, als de ouders er al in een vroeger stadium naar toe waren gegaan. Tekenend voor het maatschappelijk taboe is het feit dat de jongeren al vaak zo'n 25 jaar oud waren toen hun ouders de contactmiddag bezochten. Voorafgaand aan het bezoek aan de oudermiddag verstrikt er een dubbele verwerkingsperiode: eerst moeten de jongeren zover zijn dat ze hun ouders in vertrouwen nemen, vervolgens moeten de ouders de stap nemen om hún isolement te doorbreken.

Het is verheugend dat ouders van homoseksuele kinderen zich beter zijn gaan organiseren en meer en meer naar buiten treden. Vorig jaar werd in Zwolle de Landelijke Werkgroep „Ouders en Homoseksualiteit” opgericht, waarbij diverse plaatselijke en regionale werkgroepen zijn aangesloten.* De werkgroep beschikt over een lijst van ouders, verspreid over het hele land, die bereid zijn tot telefonische of persoonlijke („face-to-face”) contacten met andere ouders uit hun omgeving. Daarnaast begint de voorlichting (bijvoorbeeld aan vrouwenverenigingen en kerkelijke groeperingen) een steeds belangrijker plaats in te nemen. Uiteraard moet er nog veel werk verzet worden, maar er is in ieder geval een zeer hoopvolle start gemaakt!

Samenvatting. Het maatschappelijk taboe op homoseksualiteit stelt niet alleen homoseksuele jongeren voor de nodige problemen, maar ook hun ouders. In dit artikel worden enige uitkomsten weergegeven van een verkennend onderzoek bij een aantal homoseksuele jongeren en hun ouders. Deze laatsten worden na een lange en onzekere periode van onwetendheid geconfronteerd met een realiteit die ze pas kunnen accepteren, nadat ze

*Het adres van de Landelijke Werkgroep „Ouders en Homoseksualiteit” is postbus 144, 9700 AC Groningen, tel. 050 - 260173.

zich stap voor stap hebben losgemaakt van de beknellingen van het taboe. Tevens wordt ingegaan op de begeleidende rol die hulpverleners hierbij kunnen spelen, alsmede op de belangrijke functie van de zogenaamde „oudermiddagen” bij het doorbreken van het isolement.

Summary. Parents and homosexuality. The social taboo on homosexuality poses problems, not only for young homosexuals but also for their parents. This paper presents some results of a pilot study among young homosexuals and their parents. The latter are confronted, after a long and uncertain period of ignorance, with a reality they cannot accept until they have detached themselves step by step from the impositions of the taboo. The guidance which providers of care can give is also discussed, as is the important function of the so-called „afternoon for parents” in breaking the isolation.

Bell, A. P. en M. S. Weinberg. Het Kinsey rapport over vrouwelijke en mannelijke homoseksualiteit. Elsevier, Amsterdam/Brussel, 1979.

Bell, A. P., M. S. Weinberg and S. K. Hammersmith. Sexual preference: its development among men and women. Simon and Schuster, New York, 1979.

Bloemsma, F. Crisis, crisisinterventie, crisis- (interventie)centrum. (1976) *Maandbl. geest. Volksgezondh.* 31, 273-279.

Feen, R. J. van der en G. Sanders. Homoseksuele jongeren en hun ouders. De confrontatie met een taboe in een aantal Nederlandse gezinnen. Van Loghum Slaterus, Deventer, 1980.

Kübler-Ross, E. On death and dying. Tavistock, London, 1969.

Sanders, G. Het gewone en het bijzondere van de homoseksuele leefsituatie. Van Loghum Slaterus, Deventer, 1977.

Nota Bene

Ik had vroeger een dokter, die was er zo van doordrongen dat ik lesbisch ben, dat hij me voor iedere kwaal begon te ondervragen of ik problemen had en of de seks goed was. En toen ik kwam met pijn onder in mijn rug, vroeg hij of ik bij het vrijen ook apparaten gebruikte, goddomme! Ze weten echt niet waar ze het over hebben!

(Uit: M. Meijer, Lesbiennes en gezondheidszorg. (1980) *Sek* nr. 7, 11-12; *Sek* is het blad van de NVIH/COC.)